

Szabadalomtörelési perekben a gazdagodás elvonásának kérdései

Molnár Imre (Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda) előadása
a MIE siófoki továbbképzésén 2010. május 7-én

Tisztelt hallgatóságom számára bizonyára jól ismert az a tény, hogy szabadalombitorlás esetén hatályos szabadalmi törvényünk 35. §-ának (2) bekezdése értelmében a szabadalmas a bitorlóval szemben – más egyéb polgári jogi igény mellett – olyan igényt is támaszthat, hogy követelheti a szabadalombitorlással elért gazdagodás visszatérítését.

Kíváncsiságból megnéztem az internetezők bibliájaként használatos Wikipédiát. A "gazdagodás" fogalomnak önmagában nincs meghatározása (a hétköznapi nyelvhasználatban a kifejezés önmagáért beszél).

Önmagában a "gazdagodás" fogalma a Polgári Törvénykönyvben (Ptk.) sem szerepel, de meghatározásra kerül a

jogalap nélküli gazdagodás, ami ún. „kötelemfakasztó tényállás”.

A hatályos Ptk. 361. § (1) bekezdése szerint: „Aki másnak rovására jogalap nélkül jut vagyoni előnyhöz, köteles ezt az előnyt visszatéríteni.”

Ugyanez a meghatározás olvasható a Wikipédiában is a következő megjegyzéssel:



Ez a [joggal](#) kapcsolatos lap egyelőre [csonka](#) (erősen hiányos). [Segíts](#) te is, hogy igazi szócikk lehessen belőle!

(Talán a kedves jogász kollégák féltik az ismereteiket?)

Túl a Wikipédiában olvasható felhíváson és a Ptk. hiányosságain a fenti példát azért hoztam fel, mert rámutat e forrás alkalmazhatóságának korlátaira: az Szt. alatt a gazdagodás visszatérítésének nem feltétele mindaz, amit a Ptk. 361. §-a tartalmaz [a) vagyoni előny kimutatása; b) az előny megszerzése jogalap nélküli; c) az előnyhöz a kötelezett más rovására jutott]. Erre a tényre a Fővárosi Bíróság és a Fővárosi Ítéltábla is rámutatott ítéleteikben.

"A "gazdagodás" fogalmát a közgazdaságtan nem ismeri, nem definiálja, az jogi kategória." Ez a kitanítás a Fővárosi Bíróság egyik releváns ítéletében olvasható. Nem tagadom, mostani prezentációm alapja ez az ítélet, illetve az ezt megerősítő, immáron jogerős ítéltáblai ítélet.

Itt egy pillanatra kitérőt tennék abban a vonatkozásban, hogy miért nem kérheti szabadalombitorlás esetén a szabadalmas kárai megtérítését a Polgári Perrendtartás (Pp.) alapján. Megnyugtatom tisztelt hallgatóimat: kérheti, de – valahogy így alakult – a mi irodánk ügyfélköre nem ragaszkodik kára megtérítéséhez, inkább megelégszik a bitorló gazdagodásának bíróság általi megvonásával. Messzire vezetne ennek a kérdésnek a részletes elemzése, csupán néhány tényezőt említenék.

i) Felperest terheli értelemszerűen a kár pontos összegszerűségének teljes körű bizonyítása a Ptk. előírásainak és a Pp. általános szabályainak megfelelően. Ehhez gyakran szükség volna érzékeny vagy bizalmas információk feltárása a bírósági eljárás során. Ilyen információk közé tartoznak forgalmazási adatok, a nyereségesség mértéke és abszolút értéke, vagy akár a bitorló tevékenység által a felperes gazdálkodásában okozott kár. A legtöbb esetben a felperesek szívesen tartózkodnak ilyen információk közlésétől.

ii) A belső adatok és információk bizalmas kezelése mellett az is tény, hogy egy többszereplős piacon, azaz több cég által bitorolt termék piacán annak bizonyítása, hogy a szabadalmast milyen kár érte, nagyon komoly gyakorlati nehézségekbe ütközik. Bár itt szóba jöhetne az úgynevezett "elmaradt licencdíj" módszer, ennek – miként erre még a későbbiekben röviden kitérek – is megvannak a maga hátrányai.

Térjünk hát vissza a "gazdagodás visszatérítése" fogalmához. Tudom, nagyon jogi nyelvezet a következő: A gazdagodás visszatérítésének jogintézménye objektív jellegű polgári jogi igény, a bitorló magatartásának felróhatóságától függetlenül beáll, vagyis a felróhatóságnak itt nincs jelentősége, mivel véltlen jogsértés esetén is helye van a jogsértő oldalán jelentkező gazdagodás elvonásának.

Figyelemre méltó, hogy a TRIPs Egyezmény 45. cikke (2) bekezdésében az olvasható, hogy "...a Tagok feljogosíthatják a bíróságot az **elmaradt haszon** és/vagy előre megállapított összegű kártérítés megítélésére még akkor is, ha a jogsértőnek nem volt tudomása arról, hogy jogsértő cselekményt követ el". Itt már megjelenik a "haszon" kifejezés, más szóval: gazdagodás, még ha nem is egyértelműen a bitorló hasznáról vagy gazdagodásáról van szó.

Megint csak a Fővárosi Bíróságtól a következő idézet: "Jogsértéssel összefüggésbe hozható gazdagodás (profit) elvonása megtorló, szankcionáló jellegű a szellemi tulajdonjog védelmének szabályai között."

Jogilag tehát már tisztázottnak látszik a "gazdagodás visszatérítése" fogalom, de hogyan is néz ki a gyakorlat?

Az is nyilvánvaló, hogy a felperes mint a gazdagodás visszatérítése iránt igényt előterjesztő fél tartozik bizonyítani, hogy az alperes a jogsértéssel összefüggésben vagyoni előnyhöz jutott-e, és ha igen, mekkorához.

Miként ezt a Fővárosi Bíróság megállapítja, a „gazdagodás miben létének és mértékének vizsgálatakor kiindulási alap lehet az alperesnél:

- i) a jogsértéssel összefüggésben elért teljes bevétel összege, a tényleges igazolt költségek levonása után, illetve
- ii) a licencdíj, amit a jogszerűen, engedéllyel történő szabadalom hasznosítás esetén kellett volna a szabadalmasnak megfizetnie.”

(Ez két alternatív számítási módszer a Fővárosi Bíróság szerint – és a logika szabályai szerint is.)

Az első esetben az esetek túlnyomó részében a gazdagodás összecszerűségének bizonyítása akként történhet, hogy a felperes kérelmére a bíróság által kirendelt könyvszakértő az alperes számviteli adatainak (elért árbevétel, közvetlen költségek) elemzésével eleget tud tenni.

A gazdagodás mértékének kiindulási alapja lehet a jogsértéssel összefüggésben elért teljes bevétel összege a ténylegesen igazolt költség levonásával. Közgazdasági tudás nélkül is könnyű belátni, hogy a jogsértéssel összefüggésben elért teljes bevétel összegének megállapítása viszonylag egyszerű: meg kell állapítani a bitorló termék értékesítéséből származó bevételt. Tapasztalatom szerint sokkal nagyobb gondot jelent a ténylegesen igazolt költségek megállapítása (nem az alperes teljes költségére, hanem a bitorló termék forgalmazásához kapcsolódó költségek összegére gondolok). Alperesek ilyenkor elszántan igyekeznek bizonyítani,

hogy olyan költségeik voltak, amelyekre tekintettel haszon nem képződött, sőt a bitorló termék forgalmazása veszteséges volt! (Már várom az első kártérítési igényt felperes szabadalmassal szemben...) A leggyakoribb módszer ebben a tekintetben a vállalati általános költségek – jó esetben arányos - felszámítása. Álláspontom szerint ez teljesen elfogadhatatlan: azt a hipotézist kell figyelembe venni, hogy az alperesi vállalat bitorlás nélkül is gazdálkodik, jól vagy rosszul, ezért nem csökkenthető az elvonás mértéke a vállalati általános költségekkel. A kialakult bírósági gyakorlat ezt támasztja alá: a Fővárosi Ítéltábla néhány héttel ezelőtt hozott ítéletében úgy fogalmazott, hogy a "jogsértő módon értékesített termékkel közvetlenül összefüggésbe hozható költségek vehetőek figyelembe a gazdagodás számításánál". Tisztelt hallgatóim: bármelyik felet is képviselik majd egy szabadalombitorlási perben, arra kell törekedniük, hogy ügyfelük érdeke szerint tudják elfogadtatni a bírósággal a jogsértő termék értékesítésével "közvetlenül összefüggésbe hozható költségek" mértékét.

Szabad legyen röviden visszatérnem a gazdagodás - gazdagodás visszatérítése fogalomkörben az "elmaradt licencdíj" módszerre. A gazdagodás összegének előzőekben vázolt bonyolult megállapítása helyett (bevétel mínusz vitatható költségek) egyszerűnek tűnik, hogy a bíróság megállapítja annak a licencdíjnak a mértékét, amelyet az alperes fizetne a szabadalmasnak a szabadalmazott technológia alkalmazásáért. Ennek a megközelítésnek is azonban jó néhány hátránya van. Egyáltalán nem olyan könnyű a bíróság számára átlagos licencdíj megállapítása, különösen ha a felperesi szabadalom tárgya ritkán használt, különleges technológia. Kis hazánkban ráadásul a közvetlen felek között megkötött licencszerződések száma sajnos csekély, így nehéz egy adott iparágban uralkodó átlagos licencdíj megállapítása. (Az általam jobban ismert gyógyszeriparban főleg anya- és leányvállalatok között lehet valamilyen hasznosítási kapcsolat, de sok esetben ezek a szerződések ténylegesen nem születnek meg, avagy azok a külföldi cégek központokban tárolódnak.)

A Fővárosi Bíróság ezzel kapcsolatban úgy nyilatkozott egyik ítéletében, hogy "az Szt. szerint a szerződő felek szabad megállapodásától függ a licencdíj, tehát jogszabály alapján nem állapítható meg annak összege, azt kizárólag a piaci viszonyok, a kereslet-kínálat befolyásolja".

Nem marad más hátra, kedves felperesi képviselőtársak, mint a gazdagodás mértékének az első módszerrel való sikeres bizonyítása és – ha szerencsénk van és nem megy tönkre alperes, mint ez az utóbbi időben az élet kiszámíthatatlan furcsaságai folytán a vesztesre állók esetében egyre gyakrabban előfordul – visszatérítésének elérése.